

Social utbildning och social forskning

Lars Sköld

Sambandet mellan social utbildning och social forskning kan belysas ur tre olika synvinklar. För det första kan det föreligga utbildningsmässiga skäl för en nära kontakt dem emellan, för det andra kan forskningen gagnas av att stå i förbindelse med utbildningen och för det tredje kan en samverkan mellan utbildningen och forskningen medföra direkta vinster för de yrkesverksamma socialarbetarna.

Lars Sköld är rektor för socialhögskolan i Örebro.

Det synes idag inte råda några delade meningar om behovet av ökade resurser för social forskning. Alltmer börjar man inse att forskningen inom socialpolitikens område är otillräcklig med hänsyn till den omfattning som den svenska socialpolitiken har. De knappa forskningsresurserna inom detta område har utgjort och utgör en kännbar brist vid ställningstagande till såväl mer långsiktiga reformer som de dagliga sociala problemen. En målinriktad eller tillämpad social forskning behövs först och främst som en vägledare vid utformningen av samhällets socialpolitiska åtgärder, men också som underlag för bl. a. de kommunala organens och tjänstemännens handläggning av enskilda ärenden. Dessa uppgifter för den tillämpade sociala forskningen skall emellertid inte redovisas nu, utan här skall särskilt pekas på nödvändigheten av en ömsesidig kommunikation mellan forskningen, den sociala utbildningen och det praktiska sociala arbetet. En sådan växelverkan garanteras bäst genom att social forskning knyts till socialhögskolorna. Det bör dock inledningsvis framhållas att sistnämnda stånd-

punkt inte utesluter möjligheten att viss social forskning också kan organiseras vid universitetsinstitutioner eller fristående forskningsinstitut.

Undervisningen behöver forskning

För undervisningen är det av största vikt att forskning bedrivs vid socialhögskolorna. Forskning och undervisning befrämjar nämligen i hög grad varandra. Därför måste utbildningen vid varje läroanstalt, som bedriver kvalificerad undervisning, få stöd av forskning. Ett viktigt inslag i all högre utbildning anses vara att man har en nära kontakt med utvecklingsarbetet och att aktuella forskningsresultat på ett snabbt och naturligt sätt förmedlas till de studerande. Framstegen inom samhällsvetenskaperna sker nu mycket snabbt. Skall undervisningen vid socialhögskolorna kunna hållas på en för denna yrkesutbildning tillräckligt hög nivå måste såväl den inhemska som den internationella utvecklingen ingående följas. Nya metoder utvecklas ständigt och undervisningen måste både ge grundläggande begrepp och verktyg av mer bestående värde liksom aktuella tillämpningsme-

toder. Det är därför nödvändigt att det vid socialhögskolorna finns ämnesinstitutioner, som bedriver forskning och följer utvecklingsarbetet. Förutsättningen för att forskningsresultaten skall vidarebefordras till de studerande är att lärarna också sysslar med forskning. Möjligheten för en och samma person att ha kontakt med både undervisning och forskning kan väntas öka den pedagogiska framställningen i såväl hans eller hennes undervisning som i redovisningen av forskningsresultat. En aktiv forskare kan tillföra undervisningen nya och för de studerande intressanta uppgifter, presentera aktuella forskningsprojekt och vetenskapliga arbetsmetoder. Också forskningen skulle kunna dra fördel av detta därigenom att forskaren stimuleras av de studerandes synpunkter. Sett över en något längre tidsperiod är det därför önskvärt att varje lärare vid socialhögskolorna bedriver både forskning och undervisning. Detta kan ske antingen så att de båda verksamheterna äger rum parallellt eller så att undervisningen förläggs till vissa perioder och forskningen till andra.

Förutom de ovan anförda och för all högre utbildning gemensamma motiven för ett starkt samband mellan utbildning och forskning finns det vid socialhögskolorna idag vissa speciella skäl, som talar för en sådan nära anknytning till forskningen. Det förhållandet att socialhögskolorna intar en särställning i jämförelse med annan högskoleutbildning genom att de saknar egna forskningsresurser liksom den traditionella ämnesinriktningen vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna har hittills lett till att de sociala och socialpolitiska forskningsuppgifterna inte lockat så många vetenskapsmän. På litet sikt är det för socialhögskolornas yrkesutbildning nödvändigt att det skapas en naturlig väg för forskningsmeritering inom socialhögskolornas examensämnen, särskilt de yrkesinriktade ämnen som inte är företrädade på annat håll. Om forskarutbildning inte äger rum inom dessa ämnesområden och om en forskningsmeritering inte kan leda till högre tjänster kan man knappast vänta sig att dessa ur samhällets och speciellt ur kommunernas synpunkt viktiga områden blir i högre grad uppmärksammade av

yngre forskare, vilket i sin tur medför att det blir omöjligt för socialhögskolorna att rekrytera kvalificerade lärare.

Redan idag är läget sådant att flera lärare själva saknar mer omfattande utbildning i de ämnen, som de undervisar i vid socialhögskolorna. I åtskilliga fall har de inte heller någon tidigare erfarenhet av vare sig socionomutbildningen eller de yrkesområden för vilka socialhögskolorna utbildar. Utan social forskning och forskarutbildning och därmed mycket begränsade möjligheter att rekrytera kvalificerade lärare torde socialhögskolorna knappast kunna upprätthålla den höga nivå, som statsmakterna förutsatte vid socionomutbildningsreformen 1964. I jämförelse med andra utbildningsområden finns det vid den fortsatta kvantitativa utbyggnaden risk för att undervisningen vid socialhögskolorna och då särskilt i de mer yrkesinriktade ämnena kommer att kvalitativt sett försämrast.

Forskningen stöds av undervisningen

Också ur forskningsmässig synpunkt talar flera skäl för att socialhögskolorna ges forskningsresurser. Ett samarbete mellan företrädare för social forskning och en målinriktad utbildning som socionomutbildningen bör kunna ge ökade möjligheter till målstyrda forskningsinsatser inom väsentliga och aktuella områden och därmed ge impulser till fortsatt reformarbete. Ett viktigt krav som kan ställas på en tillämpad forskning är närheten till fältet. Det är av stor betydelse att dels forskarna är väl förtrodda med det praktiska sociala arbetet och dels arbetsfältet har en sådan karaktär att forskningsresultaten snabbt kommer de yrkesverksamma socialarbetarna tillhanda. Här kan en parallell dras till det medicinska området vad såväl gäller forskning som praktiskt vårdarbete. Närheten till fältet kan medföra direkta vinster för samhället genom att man får större möjligheter att utvärdera de socialpolitiska åtgärderna och utarbeta nya metoder, som kan tillämpas i socialt arbete. En specialiserad forskningsinriktning vid socialhögskolorna bör framförallt medföra en bättre konfrontation med empirisk erfarenhet och experimentella data. I socio-

nomutbildningen ingår på de yrkesinriktade linjerna en obligatorisk praktik om sammanlagt ett år. Denna praktik kan väntas öka förståelsen för olika typer av tillämpningsproblem. De studerande får under praktiken många erfarenheter av socialt arbete ute på fältet. Dessa erfarenheter skulle kunna fördjupas och analyseras på ett pedagogiskt värdefullt sätt, om socialhögskolorna hade knutna till sig vetenskapsmän som var direkt engagerade i forskning inom socialhögskolornas ämnen. En viktig synpunkt gäller forskarrekruteringen. Socialhögskolorna har i sitt elevmaterial en lämplig grund för en sådan rekrytering till den sociala sektorn. Den praktiska utbildningen ger de studerande en även för forskningen nödvändig kontakt med de verkliga sociala problem. För att emellertid förmå de forskningslämpade studenterna vid socialhögskolorna att engagera sig i forskningsuppgifter krävs en direkt handledning av forskare med anknytning både till socialhögskolorna och till fältet.

En ökad tonvikt vid socialhögskolorna på samordning och forskarhandledning av olika examensarbeten skulle dessutom kunna ge en värdefull avkastning i form av en inte oväsentlig utredningskapacitet och en naturlig samordning med exempelvis pågående praktiskt förvaltningsarbete. Vid socialhögskolorna äger redan idag rum ett omfattande arbete med två och trebetygsuppsatser. Dessa, som både kvalitativt och kvantitativt motsvarar uppsatserna för samma betygsgrader vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna, kan i viss utsträckning betecknas som forskningsarbeten. På grund av avsaknaden av forskningsresurser är de dock inte inordnade i några forskningsprojekt och kommer därför inte heller den praktiska socialvården till godo.

Kontakt forskning — fältarbete

Socialarbetarna på fältet skulle också kunna få ett direkt utbyte av att social forskning var förlagd till socialhögskolorna. De praktiskt yrkesverksamma socionomerna kan kanske ibland uppleva sitt ar-

bete som ett enormt insamlande av data och verkställande av åtgärder, vilkas värde de inte känner. En stor mängd material insamlas, men på grund av osäkerhet om metoden för insamlingen och bristande kunskaper i modern informationsbehandling, i sättet att registrera uppgifter är det för närvarande mycket svårt att göra sammanställningar av vidtagna åtgärder, som skulle kunna ligga till grund för generaliseringar över värdet av åtgärderna och förslag till utvecklingsarbete. Vid socialhögskolorna finns redan idag naturliga kanaler för en kommunikation med arbetsfältet. Såsom påpekats ovan ingår nämligen en obligatorisk praktik i socionomutbildningen, varvid högskolorna utnyttjar ett stort antal arvoderade handledare från fältet. Detta betyder att kontakten mellan forskningsorganen och arbetsfältet smidigt skulle kunna fungera. Forskningsprojekten skulle kunna initieras genom de problem, som de praktiskt utövande socialarbetarna och de praktiserande socialstuderandena dagligen möter. En vid socialhögskolorna bedriven forskning kring hithörande frågor kommer alltså inte enbart att återverka på utbildningen, utan kan också skapa möjligheter att få socionomerna på fältet aktivt medverkande i utvecklingsarbetet.

Sammanfattningsvis kan nämnas att forskningen har ett lika starkt samband med den sociala utbildningen som med all annan utbildning i högskoleform. Utbildning och forskning skänker varandra stöd och stimulans. För att garantera att utbildningen av morgondagens socialarbetare är aktuell måste anknytningen till den sociala forskningen vara intim. Detta är också en förutsättning för att rekrytering till forskartjänsterna och till lärartjänsterna vid socialhögskolorna i framtiden skall kunna ske på grundval av både erfarenhet från praktiskt socialt arbete och vetenskaplig skolning. Överhuvudtaget bör en högskolemiljö anses gynnsam vid en utbyggnad av den sociala forskningen. Denna ger undervisningen en levande bakgrund och den främjas själv av nytillflödet av friska begåvningar.